کد خبر: ۲۹۴۲۲۵
دوشنبه ۲۲ اسفند ۱۴۰۱ ۱۵:۱۴

گزارش رصد فرهنگی (۳۴)

خوی پس از زلزله؛ روایت مردم‌نگارانه

آنچه در پی می‌آید، ابتدا گزارشی از ارزش‌ها و نگرش‌های مردم خوی مبتنی بر نتایج «پیمایش وضعیت اجتماعی، فرهنگی و اخلاقی جامعهٔ ایران» است که در سال ۱۳۹۶ انتشار یافته است. این گزارش ازاین‌رو واجد اهمیت است که آشنایی با وضعیت پیشابحران در خوی رخ دهد و برای فهم تأثیرات زلزله در خوی تکرار این پیمایش پس از گذار از مراحل ابتدایی بحران و تثبیت نسبی شرایط محیطی، ضروری است. به‌علاوه در ادامه رصد فرهنگی وضعیت پسازلزله با استفاده از روش مردم‌نگاری سریع آمده است که حاصل مشاهدات میدانی پژوهشگران مرکز رصد فرهنگی کشور و مردم‌نگاران و اساتید همکار مرکز در مناطق زلزله‌زدهٔ خوی است.

زلزله مخاطره‌ای طبیعی و امری اجتناب‌ناپذیر است، اما تنها دارای وجوه طبیعی نیست و نیازمند مدیریت صحیح است؛ زلزله جز آنکه بحرانی طبیعی و دارای راه‌حل‌های فیزیکی است، پدیده‌ای فرهنگی و اجتماعی نیز هست که باید مدنظر قرار گیرد. گسترهٔ این پدیدهٔ فرهنگی و اجتماعی از پیش از وقوع زلزله تا روزهای پس از آن را تشکیل می‌دهد. هرچند بخش پررنگ‌تر این فاجعه، آسیب‌های جانی، مالی، خرابی و خسارت‌های فیزیکی است، اما بُعد عمیق‌تر و مانای آن، مربوط به عرصهٔ فرهنگ است. تغییر معنادار داده‌های فرهنگی و اجتماعی پس از زلزله‌ها، خود دلیلی روشن بر تأثیر پدیدهٔ زلزله بر زندگی و فرهنگ منطقهٔ زلزله‌زده است. ما تجربهٔ زلزلهٔ بم را داریم که می‌توانیم از آن درس‌ها بیاموزیم؛ با وجود گذشت دو دهه از این زلزله، هنوز هم می‌توان ردپای این بلای طبیعی را در وضعیت فرهنگی، اخلاقی و اجتماعی شهر جست. چنان‌که پس از زلزلهٔ تلخ آذربایجان نیز اهمیت و ضروت سیاست‌گذاری فرهنگی و ارتباطاتی زلزله بیش از پیش عیان شد و زلزلهٔ کرمانشاه نیز حکمرانان را با مسئله‌ای به نام خیریه‌ها و نقش دوگانهٔ تکمیلی و مخربشان در فرآیند امدادرسانی مواجه کرد. درنهایت و با گسترش روزافزون شبکه‌های مجازی، ضرورت سیاست‌گذاری ارتباطاتی فاجعه در کانون توجهات قرار گرفت. حال و بعد از فاجعهٔ تمام‌عیارِ زلزله در ترکیه و سوریه، بار دیگر توجه جهانی به زلزله به‌مثابهٔ تکانه‌ای بزرگ در همهٔ شئون و عرصه‌های زیستار انسانی آشکار شده است. در هفته‌های گذشته در شمال غرب ایران و منطقهٔ آذربایجان نیز شاهد زلزله‌ای خسارت‌آفرین در شهرستان خوی بودیم که در نگاه اوّل، خسارت‌های گستردهٔ مالی و فیزیکی برجای‌نهاده است، حال آنکه ابعاد فرهنگی و اجتماعی آن با گذشت چندهفته از آن چند ثانیه زلزله، کمتر قابل‌کتمان است.

آنچه در پی می‌آید، ابتدا گزارشی از ارزش‌ها و نگرش‌های مردم خوی مبتنی بر نتایج «پیمایش وضعیت اجتماعی، فرهنگی و اخلاقی جامعهٔ ایران» است که در سال ۱۳۹۶ انتشار یافته است. این گزارش ازاین‌رو واجد اهمیت است که آشنایی با وضعیت پیشابحران در خوی رخ دهد و برای فهم تأثیرات زلزله در خوی تکرار این پیمایش پس از گذار از مراحل ابتدایی بحران و تثبیت نسبی شرایط محیطی، ضروری است. به‌علاوه در ادامه رصد فرهنگی وضعیت پسازلزله با استفاده از روش مردم‌نگاری سریع آمده است که حاصل مشاهدات میدانی پژوهشگران مرکز رصد فرهنگی کشور و مردم‌نگاران و اساتید همکار مرکز در مناطق زلزله‌زدهٔ خوی است. در این گزارش رصدی تلاش شده تا تصویری واقعی، سریع و علمی از شرایط، مسائل و وضعیت مناطق زلزله‌زدهٔ خوی از دریچهٔ فرهنگ و ارتباطات ارائه شود و از این رهگذر بتوان به دورنمایی از راهبردها و سیاست‌های قابل‌اتخاذ در مواجهه با ابعاد فرهنگی و اجتماعی بحران زلزله رسید و پیوندگاهی میان مشاهدات مردم‌نگارانهٔ پسابحران و نهادهای سیاست‌گذار و حکمران حوزهٔ فرهنگ ایجاد نمود و حلقهٔ مفقودهٔ مشاهدات علمیِ سریع از وضعیت‌های بحران را در چرخهٔ سیاستی کشور بازیافت. امید که کارگر افتد.